

मातृभाषा पिपल पुस्तकको बारेमा

यो ग्रन्थमाला भाषानुभव विधिबाट तयार गरिएको हो। यस विधिमा लेखकले आफ्नो अनुभवको कथालाई आफ्नै मातृभाषामा तयार पार्दछ।

यस किसिमका कथाहरू सत्य घटनामा आधारित हुनुका साथै गाउँका मानिसहरूको अनुभवसँग मेल खाने र आफ्नै मातृभाषामा लेखिएको हुनाले उनीहरूले यसमा बढी चासो लिन्छन्। वास्तविक अनुभवको घटनाबाट बनेका यस्ता कथाहरू पढ्दा नव साक्षरहरूले पछि आउने घटनाको अडकल पहिले नै पाउँछन् जसबाट उनीहरूको आत्म विश्वास र वाचन प्रवाह बढ्दै जानुको साथसाथै आफ्नो मातृभाषा संरक्षण र संवर्धन हुने हुनाले यसको छुट्टै महत्व रहेको छ।

यो ग्रन्थमालाले नव साक्षर पाठकहरूलाई बोली-चालीको भाषाबाट कुशलतापूर्वक किताबी भाषामा लैजान चाहन्छ। जब उनीहरूमा पढ्ने बानी बस्दै जान्छ, परिष्कृत शैलीका नयाँ नयाँ लेखहरू पनि पढ्न सक्ने हुन्छन्।

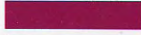

प्रत्येक शीर्षक छुट्टा छुट्टै भएतापनि यस ग्रन्थमालामा प्रयोग भएका भाषाका विभिन्न रूप, शैली र संरचनाको माध्यमबाट नव साक्षर पाठकहरूले आफ्नो भाषाको विकास गर्न सक्दछन् भन्ने विश्वास गरिएको छ।

प्रकाशक: मातृभाषा पिपल पुस्तक परियोजना - २०६३

लिपेम युदु स्याङ

- - साकालेईय साइसा
- - उछिन उछिन साइसा
- - उछिन्चा गारो
- - आप्राचा नामा पढईसीदुकाई

Information About This Book

Language: Thami

Nepali Title: Hiun Pareko Din

English Title: The Day It Snowed

Author: Bir Bahadur Thami

Artist: Ratan Ale

First Edition: 2007

Copies: 1,000

Publisher: Mother Tongue Pipal Pustak Project

लिपेम युदु स्याड

थाड्मी खाम दाड्साकाई मार्क डाड गाई आलाम्पु
ईसिदु ठाईयिनीड थाड्मी होक्दु ठाई चोकटी
यालेतीईदु बेज्याड खालाम्यिदु दुःख।

चित्रखेमुदु मी: रतन आले

कित बर्षे हाबीको वाखे। गाईडाङ
गाईको बुबु नाकामान (मार्क टुरीन)
आलाम्पु ईसिदु ठाईयिनीङ चोकटी
ईसिदु ठाईतेका हेन्साकाई चावाईन।
हाराकाईन्या थाङ्मी खाम
टिसेन्सिसाकाई। चोकटी यालेत्साकाई

दिगोरे लिपेम होक्दु डन्डी कोटेको
माईथ्यो।

नि निस्का तोयीड चावाईन तो
बेज्याड टिला मैने होक्थ्यो। बाकोटे

उलाम यालेतिदु बेज्याड भरी नामा
नामा लिपेम वई युवान।

कायिड हाबी गये का लिपेम युदु
कुतालेड्वई मानीथ्यो। लिपेम
सिमालको मुस उनिड कादाई धादाई
ईसिताले युदुरेछ। नि नामा बुसिसा
हारावई माहोक्थ्यो। नि उयु उनिड
फोसिईन। नान नये हारा लोड्सा
डातावाले योबी नोबी योवान।

दिगोरे उच्याचा बाराड निवान।
खेर्ते येयिन बाराड्डाड कुचु नाम्दुरेछ।
तो बाराड चौरीस्या योसा बेज्याड कुचु
नासा ठाई रेछ। बुबु नामा होक्दु मेन्चा
टेक्ले होक्थ्यो। तोते होक्ताईले विचार

लोड्ड्वान। नि नामा मेन्चा चुरुक्साकाई
हारावई माहोक्थ्यो।

लिबी बुबुये उच्याचा आईकुचाये
दोरोड लोडतोले साक्पाये चुरुकुनो।
लिपेम युले होक्थ्यो नि होकिदु बाराड
जोईताले होक्सा माजाहान नि आठे
फोयीन। चावासावई अलम्था उलाम

होक्थ्यो त्याड नि चावाईन।

योबी योबी आरी-आरीताईले

चावाईन लिपेम भन आहे युवान। माड्ते
लिपेम होक्थ्यो। दोम्बोको आजाये
चिरोस्तावाले चावाईथ्यो।

लिपेमे साकालेई उलाम टिउनो
दोम्बो च्युरीतेवई होक्थ्यो। तो नितावाले
नि ताडीथ्योवई तर लिपेमे निको लाक
कोन्टे काकाटाक कोकोटोक थादु बेज्याड
सिईदुरा हारा यासीताईले केरेप्सा
आलिथ्यो।

हाबी चावाईदु बेज्याड तो उलाम्ते
आल्ताक ओहोक्ताले तेड्सेड साकालेई
डिड्डीड होक्थ्यो। कापाली आल्ताक्को
दोम्बो च्युरीते होक्दु लिपेम निवादु
बेज्याड देशेडाड ओहोक्दु धौंधो रेड

उनिड उबो होक्थ्यो।

नि नान डन्डी च्युरी ठिड्साड्ला
यालेतीन तोते उलाम कुता डन्डी कुता

माइचिनिसान। लिबी नये निस्गोरे
दोम्बो पाल्तावाले तोक्माड खेम्तावाले
उलाम सुसुतोले चावाईन। चावाईदु
बेज्याड कुतालेड कुतालेड
सिल्थेइसिइथ्योवई। उलाम मानितावाले
लिपेम नामा रागे लेतिथ्यो। कुन्दु कुन्दु
बेज्याड केरेपिईदु उनिड नुईवाथ्योवई।

लिबी नोबी योवादु बेज्याड सुम्गोरे
बेतेरेक्को बाराड निवान। लिबी तो
बाराड्ते यालेतीन तो सुम्का बाराड
साकालेई टिले होक्थ्यो। बुबुये डाडान
“निबे सिको सोईन नान का बाराड्को
बेतेरेक टेक्तावाले दुड्डाड बिको।”

बाराड्को बेतेरेक टेक्तावाले नि

बिसा दोरोड खेम्वान डाड दुड्डाड
 बिईन। तो बाराड ओप ओप मैनेते
 चौरीस्या नासा बाराड होक्थ्यो। बाराड
 दुड्डाड आहे सेड होक्दुरेछ डाड नेम्बो
 हारावई माहोकरेछ। बाराड्को
 च्युरीतेवई लिपेम होक्ताले रोल्को
 सोथ्यो।

लिबी टिलाताईले मे मुत्वान। तो
 बेज्याड ईसाये काराईताईले नि लाराक
 लिरीक थाईले होकीथ्यो। नान हारा
 च्यासा? नि नामा उछिन्चा माकाईको
 फासे होक्थ्यो। तर लोड्सा हारावई
 बाणी माहोक्थ्यो। माड्वई साकालेई
 फोताईले, टिलाये गुरु वाराईदु उनीड

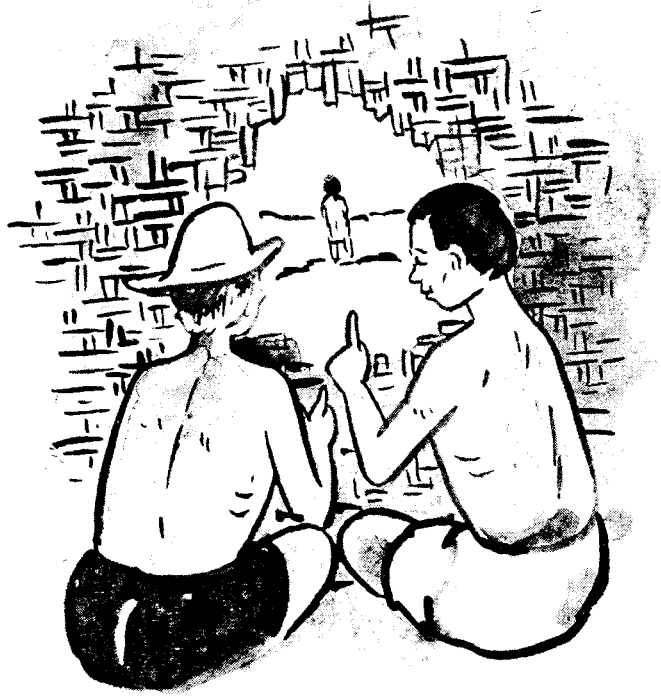
वारायिले होकीथ्यो। मे मुत्वान, मे
 मुट्टा लिबी साकालेई मिड खेर्ते
 नातावाले आरेडवान। त्याड निबे
 आपान उनिड थायीन।

निये नि नामा होक्दु चिमेको पाड्कु
 च्यासा बाणीडा लिपेम्को गोन्ठे

चुक्तावाले डाड उछिन्चा उछिन्चा
माकाईको फासे चुक्तावाले मिन्डा
मामीन्डा लिबी लेप्लेप लोड्तावाले
दिठार्इते नामा नामा चेईन।

नान न्योणी थाहान लिपेम्वई जेसा

याहान नानगुरी नि मोईन ईसीताईले नि
ताडीन नि मि होक्दु देशेते यालेत्को
माईदुथ्यो।

दोरोड्थिड पिरीड योवान दिका मि
वाड्दु निवान। तो मि नितावाले नि
आरीईन। हाराकाईन्या बाराड्ते नि
गुईतोले बिईथ्यो। तो मि गोठाको मि
माथारेछ। तो मिकाई डावान “नान देशे
रालेत्साकाई हानी चावाको माईदु?” तो
मिये डायीन “नान दिछीन चावाको
माईदु देशे वाडलेत्दु।”

नि फोदु मिड बुसिताईले नोबी
चावायिन, दिछीन लिबी देशे वाडलेतान।
तो देशे नितावाले निस्कानै ताडीन। देशेते

युलेतीन तोते डोसाईवादु सुवई
माहोक्थ्यो। बास आमात्वान डाड तोते
होकिन। ईसाये काराईताडाले गाईको
बाङ्काल आघ्योउले होक्थ्यो।

“नान हारा च्यासा पिईसे पेपेलेक

पिवादु” डावान, नेम्को मिये “तोड
च्यानीदु?” ईसिन। बाङ्काले आमातुले
नाहुथ्यो, तोते निकाई “च्याये च्या
माच्याये णाप्से” ईसीदु उनीड थायिन।
का बाङ्काल सुमाका होक्साकाई
“चेइदु” डावान। तोड चेयीन लिबी
कापु कालायिन।

टाये थादु बेज्याड निकाई तो नेम्को
मिये माकाईको ईसा डाड न्याकाणेङ्को
केन पिताईले चेयीन। तो बेज्याड
गाईगाई आमाये डाडादु याद केलान
“ईसा सेदु माथा, ईसाये काराईदु सेदु”
डातोले। च्याडा लिबी ताड्ताईले ईसा
चेयीन डाड आमीयीन। बाठेस्याड निये

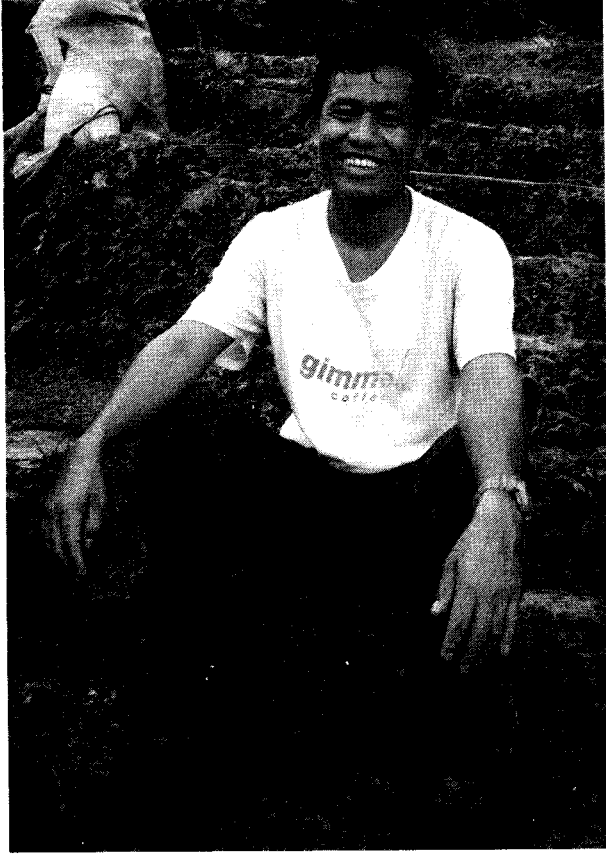
हाबीस्याङ्को वाखे लोङ्लोङ्ताईले
चोकटी यालेतीन।

बुबु, हु, तेते, हुमीपाली निको
जिवनडाङ डावै माडासीईदु घटना केल्लु

आँताईसा माजा। समस्या केल्लु नामा
नामा सामाधानवई केल्लु। देशेको उखान
होक्दु “लोणे सात्साकाई हेन्सा, दुको
खजना चाबुतोले” चावाको माईदु।
त्याङ निते जस्तो दुःख माईखालाम
बान्पाली।

गाईको नामे “वीर बहादुर थाङ्मी (दाङ्गुरी)” गाईको जन्म जनकपुर अञ्चल दोलखा जिल्ला सुस्पा क्षमावति गा.बि.स. वडा नं. ५ फासेलुङ इसिदु देशेते मिति २०३०/११/१७ गते थादु, नालेङ “एज्युकेट द चिल्ड्रेन” नामा सम्बन्धित संस्था “फासेलुङ सामाजिक सेवा” नेपालडाङ्ग मार्क बुबु डाङ्ग सारा तेते नामा जेत।

हिउँ परेको दिन

नौ वर्ष पहिलाको कुरा हो, म र मेरो दाई नाकामान (मार्क टुरीन) आलाम्पु भन्ने ठाउँबाट थामी भाषा सिक्नको लागि चोकटी हिँड्यौ। चोकटी जानको लागि एउटा हिउँ भएको डाँडो काटेर जानु पर्दथ्यो। हामी दुवै जना त्यहाँबाट हिँड्यौ।

त्यो समय जाडो महिनाको समय थियो। हामी आधा वाटो पुगेपछि पानी सँगसँगै हिउँ पनि पर्न थाल्यो। मैले त्यो भन्दा पहिला हिउँ परेको देखेको थिईन। हिउँ सिमलको भुवा जस्तै यताउता गर्दै पर्दो रहेछ। हामीसँग पानी पर्दा ओढ्ने केही पनि थिएन। हामी मुसा जस्तो निथुकै भिजेका थियौ। त्यसपछि के गर्ने भनेर यताउता हेर्नुभयो। त्यहाँ हामीले एउटा सानो छाप्रो देख्यौ र त्यहीँ नै गएर बस्यौ। छाप्रोमा कुकुरको गन्ध आईरहेको थियो। त्यो छाप्रो चौरी गाई चराउँदा कुकुर बाँध्ने छाप्रो रहेछ। दाइले बोक्नु भएको भोला पनि च्यातिएको थियो। हामीसँग भोला सिलाउने सियो पनि थिएन। त्यसैले हामीले त्यहाँ बसेर एकछिन विचार गर्नुभयो।

पछि दाइले सानो खुकुरीले प्वाल पारेर डोरीले सिलाउनु भयो। हिउँ परिरहेको थियो र हामी बस्ने छाप्रो पनि चुहिएर बस्ने नहुने भएको थियो। अझै लामो वाटो हिँड्नु पर्ने भएकोले हामी भिजेरै भएपनि हिँड्यौ। डराउँदै डराउँदै उँभोतिर लाग्यौ। हिउँ भन् धेरै परिरहेको थियो। हाम्रो शरिर भरि हिउँ बसेको थियो। हामी स्याउलाले हिउँ भाँदै हिँड्यौ।

हिउँले वाटो सबै पुरिएको थियो। गुराँसको रूखमाथि पनि हिउँ थियो। त्यो देख्दा हामीलाई रमाईलो लाग्यो तर हिउँले हाम्रो हात खुट्टा कक्रिदा मछौँ कि जस्तो लागेर रुन मन लाग्यो। पहिला पहिला त्यो वाटो हिँड्दा जंगलमा लाली गुराँस फुलेर वने राताममे देखिन्थ्यो। तर यसपाली भने रूखमाथि हिउँ बसेको देख्दा गाउँमा फुलेको सेतो कर्नले फुल जस्तै सेतै देखिन्थ्यो।

त्यसपछि हामी माथि “ठिङ्साङ्ला” भन्ने डाँडामा आईपुग्यौ। त्यहाँ हिउँले ढाकिएर कहाँ वाटो कहाँ खाल्डो केही देखिदैन थियो। हामीले रूख काटेर दुईटा लौरो बनायौ र लौरोले घोचदै, वाटो खोज्दै हिँड्यौ। कहिलेकाहीँ हामी दुवैजना चिप्लेर लड्यौँ पनि। वाटो नदेख्दा हामीलाई रिस पनि उठ्थ्यो। कहिलेकाहीँ दुवैजना रुन्चे हाँसोमा हाँस्थ्यौ पनि।

पछि डाँडाबाट तल हेर्दा तीनवटा गोठहरू देख्यौ। केही समयपछि हामी त्यस गोठमा आईपुग्यौ। सबै गोठहरू चित्रोले बारेका थिए। दाइले भन्नुभयो, “हामी त मर्ने लाग्यौ, अब यो गोठ प्वाल पारौ र भित्र पसौ।” गोठको चित्रो खुकुरीले काटेर

THE DAY IT SNOWED

मान्छे छिर्ने प्वाल बनायौं र भित्र पस्यौं।

त्यो गर्मी महिनामा चौरी राख्ने गोठ रहेछ। गोठभित्र दाउरा राखिएको रहेछ। अनि हामीले त्यहाँ आगो फुक्यौं। गोठमाथि पनि हिउँ बसेकोले गोठ ढल्लै लागेको थियो। त्यतिबेला हामीलाई धेरै भोक लागेको थियो। “अब के खाने?” भनेर हामीले बिचार गर्‍यौं। हामीसँग थोरै मकैको पीठो थियो तर पकाउने भाँडोचाहिँ थिएन। शरिर पनि पूरै भिजेकोले हामी भाँत्री जस्तै कामिरहेका थियौं। हामीले लुगा फुकालेर आगोमा सुकायौं। त्यसपछि हामी त वनमान्छे जस्तै देखियौं। हामीसँग एउटा पानी खाने स्टिलको भाँडो थियो। भाँडोमा हिउँ हालेर त्यसैमा थोरै मकैको पीठो पनि हाल्यौं र पाक्दा नपाक्दै खोले बनाएर एकै ठाउँमा खायौं। साँझ पर्दै गईरहेको थियो सँगसँगै हिउँ पनि रहदै गएको थियो। अबचाहिँ हामी बाँच्यौं भन्ने लाग्यो। गोठबाट बाहिर हेर्दा एकजना मान्छे आईरहेको देख्यौं। उसलाई देखेर हामी डरायौं। हामी बसेको गोठ त्यो मान्छेको हो कि जस्तो लाग्यो। तर त्यो गोठ त्यो मान्छेको होइन रहेछ। हामीले उसलाई सोध्यौं, “दाइ यहाँबाट गाउँ आउन कति हिँड्नु पर्छ?” उसले भन्यो, “अब थोरै तल गएपछि गाउँ आईपुग्छ।”

हामी भिजेको लुगा लगाएर तल झर्‍यौं। एकछिन पछि हामी गाउँमा आईपुग्यौं र हामीलाई धेरै खुशी लाग्यो। त्यहाँ हामीले कसैलाई पनि चिनेका थिएनौं। हामीले एउटा घरमा बास माग्यौं र त्यहीँ बस्यौं। भोकले गर्दा हाम्रो पेट कराई राखेको थियो। त्यसपछि हामीले घरको मान्छेलाई “हामीलाई केही खानेकुरा दिनुहोस्” भन्यौं। घरको मान्छेले “तोडबा खाने?” भनेर सोध्नुभयो। हाम्रो पेटले मागिराखेको थियो। त्यहाँ हामीलाई “खाए खा नखाए घिच” भने जस्तै भयो। पेटलाई चुपचाप राख्नको लागि भएपनि “खान्छौं” भन्यौं। हामीले तोडबा खायौं तर पछि हाम्रो टाउको दुख्यो। घरका मान्छेले हामीलाई राती मकैको ढिँडो र सिस्नोको तरकारी दिए। हामीले खुशीसाथ खायौं। त्यतिबेला मलाई मेरी आमाले “भोजन भन्दा, भोक मीठो” भनेर भन्नुभएको कुरा याद आयो। खाना खाएपछि हामी सुत्‍यौं। भोलि पल्ट हामी अघिल्लो दिनको कुरा गर्दै अनि हाँस्दै चोकटी पुग्यौं।

साथी हो! मानिसको जिवनमा कहिलेकाहीँ सोच्दै नसोचेको घटनाहरू पनि आउँछन्। तर त्यतिबेला हामी आत्तिनु हुँदैन। समस्या सँगसँगै समाधान पनि आएको हुन्छ। यसलाई धैर्यको साथ सामना गर्नुपर्छ। गाउँघरतिरको उखान छ, “स्यालको शिकार जानु बाघको हतियार लिएर” यसो गर्‍यौं भने हामीले जस्तो दुःख भोग्नु पर्दैन है, साथी हो।

The following story happened nine years ago. My elder brother Nakaman (Mark Turin) and I were walking from a place called Alampu to a place called Chokati in order to study the Thami language. To reach Chokati, it was necessary to cross a snow-covered ridge and so the two of us took that path.

It was winter at that time, and halfway along the path it started snowing as well as raining. Until that point in my life, I had never witnessed a snowfall before. The snow was falling here and there just like cotton-wool. We had nothing to protect ourselves from the rain and snow, so were soon drenched to the bone. Looking around, we thought about what to do and we saw a small cowshed. We went over to it and crept inside, but it stank of dogs. It turned out to be a hut where people tie their dogs up while they are grazing yaks. The backpack that elder brother was carrying was ripped, but we had nothing to sew it up. We sat there and thought about what to do next.

Then elder brother made holes in the backpack with a small knife and sewed it together with rope. The snow kept falling and started to drip through our hut, making it impossible to stay there. Because we still had a lot further to travel, we set off although we were totally wet. As we went up the hill, we became increasingly afraid as it was snowing even more heavily now. Our bodies were covered in snow, it was falling off the branches as we walked.

The snow had covered the path, it was even atop all the rhododendrons. When we saw this, we thought how wonderful it all was, but as the snow stiffened our hands and feet we thought that we might die and wanted to cry. When we had walked on this path previously, the whole jungle had been red with the brilliant rhododendron blossom, but this time, seeing the snow covering the trees, we were reminded of the white trumpet flowers from our village.

Now we had reached the Thinsang-La pass at the top of the ridge, but it was impossible to see where the path went from there. We cut some branches and made walking sticks, and used these to spear the snow as we walked. As we walked, both of us occasionally slipped and fell. Not being able to see the path, we became angry with the snow and alternated between crying and laughing about our predicament.

Later, as we looked down the path from the ridge, we saw three rough bamboo huts which we went to. All of the huts were closed up and sealed with a coarse bamboo matting. At this point, elder brother said “we

are about to die, let's make a hole in this bamboo and creep inside the hut." Using our knife we made a person-sized hole in the bamboo matting and entered the hut.

That shelter had been used to house yaks in the summer months, and there was a pile of wood inside which we used to make a fire. The hut was about to collapse with all the snow that had piled up on the roof, but we could only think about being hungry. But what to eat? We had a little corn flour with us but nothing with which to cook it, and our bodies were so soaked that we were shaking and trembling like shamans. Having built up the fire we took off our clothes and dried them by the fire. We had become like wild jungle men! We had a steel water bottle with us which we filled with snow and added some of the corn flour and, whether it was cooked or not, we drank from it together. As night fell, the snow began to ease off. Happy that we had survived so far, we peeked outside the bamboo hut. When we saw someone coming up towards us, we were quite worried because we had broken into the hut and entered without permission! But that person was not the owner of the hut. We asked him "Brother, how far do we have to walk to get to a village?" He replied "Once you go down just a little bit, you will reach a village."

We got dressed again in our drenched clothes and set off downhill, and reached the village right away. We were delighted to see the settlement, but we didn't know anyone there! We asked for a place to stay, and in this manner spent the night in that place. My stomach was complaining on account of being so hungry. "Please give us something to eat", we said, to which our host replied "Would you like some tongba?" My stomach was begging for it! We had no choice, we just had to eat, we were so greedy. To silence our stomachs we said "we'll drink it." We drank the beer, but afterwards we both had a headache. After this, later at night, our host gave us corn paste and nettle curry which we ate with delight. At that point I remembered something that my mother had once said: "One's hunger is tastier than the meal itself." After eating, we fell asleep, and the next day we reached the village Chokati laughing together about our experiences of the previous day.

Oh friends, you can't get nervous or worry about the kinds of experiences and incidents that can happen in your life. Together with problems come moments for contemplation and reflection, and one should face all challenges with courage. There is a saying in our village: "When hunting for a jackal, one should carry a weapon for a tiger". If we follow this good advice, we won't ever run into trouble, my friends.

प्रश्नहरू

१. आलाम्पुयिङ चोकटी हाराकाई येयेडान?
२. उलाम्ते हाराहारा नियेडनो?
३. उलाम्ते कुन्याङ चावायेडान?
४. उलाम हाराये बुले होक्थ्यो?
५. गोठा दुङ्डाङ हाराहारा चेयेडान?
६. गोठा हाराये खोले होक्थ्यो?
७. दोलाङ्साते हाराहारा चेयेडान?
८. बाठेस्याङ कुता यालेतेडान?

The Format of this Pipal Pustak book, as well as the Pipal Pustak series, originated with United Mission to Nepal (UMN)